

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözlük Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşleri*

Sercan Halat** , Hatice Fırat***

Makale Geliş Tarihi: 30/12/2020

Makale Kabul Tarihi: 21/01/2021

DOI: 10.35675/befdergi.849926

Öz

Bir dili konuşabilmek için gerekli olan temel ve en önemli unsur gelişmiş bir söz varlığıdır. Söz varlığının geliştirilmesi sürecinde öğrencilerin, kelime öğrenirken en çok kullandıkları öğrenme araçlarının başında ise sözlükler gelmektedir. Sözlük kullanımı sayesinde öğrenciler hem kelimeleri kendi bağlamları hem de konuşma ve yazma başta olmak üzere dilin temel beceri alanları içerisinde kullanmayı öğrenir. Bu bağlamda çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına ilişkin görüşleri, sınıf içinde ve dışında sözlük kullanımına yönelik görüş ve tercihleri araştırılmıştır. Alanyazında yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına ilişkin görüşlerini geniş kapsamlı şekilde ortaya koyan araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmanın çalışma grubunu Jagiellonian Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi Türkçe Öğretim, Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde (TÖMER) 2018-2019 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 332 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak uzman görüşleri doğrultusunda, araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrenci görüşleri anketi kullanılmış, veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Söz varlığı, sözlük kullanımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*

Student Opinions about the Use of Dictionary in Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract

The basic and most important element required to speak a language is a developed vocabulary. In the process of improving vocabulary, dictionaries are one of the learning tools that students use most while learning words. From this point of view, in this study, the opinions of those who learn Turkish as a foreign language on the use of the dictionary, their views and preferences towards the use of the dictionary inside and outside the classroom were investigated. The study group of this research, in which the descriptive survey model is used, consists of 332 students studying at the Jagiellonian University, Gazi University and Istanbul Aydın University Turkish Teaching, Application and Research Centers (TÖMER) in the 2018-2019 academic year. In the study, as a data collection tool, the student views questionnaire, was used, and the data were analyzed and interpreted.

** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye, sercanhalat@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4222-5860

*** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye, haticefirat@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8300-5189

* Bu çalışma, 3-5 Ekim 2019 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen 12. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Keywords: Dictionary usage, teaching Turkish as a foreign language, vocabulary

Giriş

Sözlükler, bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eserler (TDK, 2019) olarak tanımlanmaktaysa da bunun ötesinde bir işleve sahiptir. Aksan (2003: 75), sözlüğü *bir dilin söz varlığını söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların başka öğelerle kurdukları ilişkiyi ve ürettikleri anlamları, değişik kullanımları gösteren bir söz varlığı kitabı* olarak tanımlamaktadır. Bergenholtz (2013: 18) ise sözlüğe yönelik şu tanımlamayı yapmaktadır:

“Metin alımlama (text reception), metin üretimi (text production) veya metin çevirisi (translation) ile ilgili bir desteğe ihtiyaç duyulduğunda ya da sadece bir kelime/kelime dizisi hakkında bilgi edinmek istendiğinde başvurulabilen, özgün konular veya dil öğeleriyle ilgili sözlük maddelerini ve muhtemelen de birçok harici metni içeren sözlükbilimsel başvuru çalışmalarıdır.”

Sözlüklerin, dilin genel veya özel bir alanıyla ilgili söz varlığında bulunan kelimelerin tanım, örnekleme, yazım, dil bilgisi, köken ve sesletim bilgilerini tanımlamanın yanında; toplumların hayat tarzlarını, geleneklerini, evreni algılayışlarını içerisinde barındıran değerli birer hazine olduğunu söylemek mümkündür. Sözlükler, bunu yaparken belirli ve geçerli bir yöneme ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacın sonucu olarak günümüzde ayrı bir bilim dalı, akademik çalışma alanı olarak sözlükbilim (lexicography) ortaya çıkmıştır. Wiegand'a göre (aktaran Yüksekaya, 2001) sözlükbilimsel olarak sözlük araştırmacılığının, sözlük kullanım araştırmaları, sözlük eleştirisi araştırmaları, sözlükçülük tarihi araştırmaları ve sistematik sözlük araştırmaları olmak üzere dört farklı çalışma alanı bulunmaktadır.

Sözlükbilimsel bir başvuru çalışması olarak tüm sözlükler, üst yapı (megastructure), büyük yapı (macrostructure) ve küçük yapı (microstructure) olarak üç temel bileşenden oluşmaktadır (Hartmann & James, 2002; Svensén, 2009). Bütün yapı, sözlüğün değişik bölümlerinin içerdiği bütün yapılara (talimat, içerik, madde başı vb.) verilen isimdir. Bütüncül yapı, tüm sözlük girdilerinin ağaç yapıları veya listeler şeklindeki ağlarla düzenlenmesidir. Parçacıl yapı ise bütüncül yapının en küçük birimi olarak biçimsel ve anlamsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Biçimsel kısım, *yazım, sesletim, dil bilgisel bilgi, kelime türü bilgisi* iken anlamla ilgili kısım *tanım, köken bilgisi, kullanım etiketi, örnek ve çapraz gönderimdir* (Aslan, 2016: 124). Bunlara ek olarak sözlük maddelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini ifade eden ilişkisel yapıyı (mesostructure) temel yapılardan birisi olarak ifade eden görüş de bulunmaktadır (Trippel, 2010: 166). Söz konusu bu bileşenler, sözlük hazırlayıcıları açısından her ne kadar önemliyse de sözlükler, kullanıcılarından bağımsız olarak düşünülmemelidir. Sözlükbilim açısından son yıllardaki en önemli gelişmelerden biri, kullanıcı bakış açısına odaklanmasıdır. Bu durum, kullanıcıların sözlük kullanmak için farklı sebepleri olduğunun farkına varmak ve sözlüğün buna cevap verebilmesi anlamına gelmektedir (Hartmann & James, 2002: 8). Sözlükbilimsel İşlevlerin Çağdaş Kuramı'na göre sözlükbilimciler ve sözlük hazırlayıcıları, bir sözlük vasıtasıyla karşılanabilecek muhtemel ihtiyaçları tespit etmek için insan

etkinliklerini incelemelidir. Hepsi her sözlük türü için geçerli olmasa da, belirli bir kullanıcı grubunun profilini çıkarabilmek için bir takım özellikler dikkate alınmalıdır (Bergenholtz & Tarp, 2003: 173):

1. Ana dili hangi dildir?
2. Ana dilini hangi düzeyde kullanıyorlar?
3. Yabancı bir dili hangi düzeyde kullanıyorlar?
4. Söz konusu diller arasındaki çeviri deneyimleri nasıl?
5. Genel kültür ve ansiklopedik bilgi düzeyleri nedir?
6. Söz konusu özel alanda hangi düzeyde uzmanlığa sahipler?
7. Söz konusu Özel Amaçlı Dil'i (ÖAD) kendi ana dillerinde hangi düzeyde kullanıyorlar?
8. Söz konusu ÖAD'yi yabancı bir dilde hangi düzeyde kullanıyorlar?

Sözlük hazırlayıcısı, bu sorulara vereceği cevaplar ile kullanıcı profilini (yaş, ana dili, eğitim, sözlük kullanma becerisi vb.) tanımlamalı ve sözlüğü bu ihtiyaca yönelik “yarar sağlayan bir ürün” olarak kullanıma sunmalıdır. Kullanıcı profilleri içerisindeki bu çeşitlilik, farklı sözlük türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Sözlük Türleri ve Kullanıcı – Sözlük İlişkisi

Sözlükler, kullanım amaçları, şekilleri ve konularına göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Yapılan tasniflerde sözlüklerin kullanım amaçları ve taşıdıkları nitelikler esas alınmaya çalışılsa da bunların sözlük türlerini bütünüyle betimlediğini söylemek güçtür. Bununla birlikte Atkins ve Rundell (2008: 24-25), *The Oxford Guide to Practical Lexicography*'de sözlük türleri hakkındaki en geniş sınıflandırmalardan birisini yapmaktadır:

Tablo 1.

The Oxford Guide to Practical Lexicography'de sözlük türlerine ilişkin sınıflandırma

1. Sözlüğün diline göre:	5. Sözlüğün hazırlanışına göre:
a. Tek dilli	a. Kelimeden anlama (en yaygın olan biçim)
b. İki dilli	b. Kelimeden anlama – anlamdan kelimeye
-Tek yönlü	(anlamsal olarak ilişkili diğer kelimelere de bakılır)
-Çift yönlü	6. Sözlük kullanıcısının diline göre:
c. Çok dilli	a. Herkesin aynı dili konuştuğu gruplar
2. Sözlüğün kapsamına göre:	b. Yalnızca iki özel dil konuşur grubu
a. Genel dil	c. Sözlüğün diline göre dünya çapındaki tüm dil öğrenenler
b. Ansiklopedik ve kültürel materyal	7. Sözlük kullanıcılarının becerilerine göre:
c. Terminoloji veya alt dil (yasal terimler sözlüğü vb.)	a. Dilbilimciler veya diğer dil uzmanları
d. Dilin özel alanı (eşdizim veya deyimler sözlüğü vb.)	b. Okuryazar yetişkinler
3. Sözlüğün boyutuna göre:	c. Öğrenciler
a. Standart baskı (okul sözlüğü)	d. Dil öğrenenler
b. El kitapçığı baskısı	8. Sözlüğün hangi amaçla kullanıldığına göre:
c. Cep baskısı	a. Kod çözme
4. Sözlüğün kullanım ortamına göre:	-Kelimenin anlamına bakmak
a. Basılı	-Yabancı dilden kendi diline çevirmek
b. Elektronik (DVD veya elde taşınabilen)	b. Kodlama
c. Çevrim içi (Web tabanlı)	-Kelimeyi düzgün kullanmak
	-Metni kendi dilinden yabancı bir dile çevirmek
	-Dil öğretmek

Sözlükler, diline göre tek dilli, iki dilli veya çok dilli; kullanıldığı ortama göre basılı, elektronik veya çevrim içi; kullanıcı becerilerine göre ise genel sözlükler ve öğrenci sözlükleri olarak sınıflandırılmaktadır. *Özellikle yabancı bir dilin öğretimi söz konusu olduğunda kullanılan “öğrenici” sözlüklerinin farklı bilgi seviyesi ve öğrenim aşamalarına uygun olarak hazırlanması, ana dili konuşucularını hedef alan sözlüklerden farklı olarak, tanımların olabildiğince basit bir dille yazılması ve kelimelerin dil bilgisel, eşdizimsel, söz dizimsel, pragmatik vb. özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgilerin verilmesini gerektirmektedir (Golynskaia, 2017: 116).* Kelime kökeni, doğru yazım, doğru sesletim, kelime sınıflaması, söz dizimine bağlı işlevsel değişmeler, anlamsal ayrıntılar ve farklılıklar, kullanım örnekleri ve bağlamlar, eş ve karşıt anlamlar, anlam katmanları, ilişkili gönderimler, biçimsel bilgiler, anlamsal bilgiler ve ekler bakımından bilgi vermeleri durumunda oldukça etkili olan sözlükler sayesinde (İnce, 2006: 152) öğrencilerin kelime hazinesinin desteklenmesi ve gelişmesi sağlanarak dört temel dil becerisini aktif olarak kullanması sağlanacaktır. Bu anlamda yabancı dil öğrenen bireyleri sözlük kullanmaya özendirme ve bu alışkanlığı kazandırma, kelime dağarcığının geliştirilmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Kelime öğretimi açısından sözlüklerin dil öğretimi içerisindeki yerine bakarak sözlük yapıcılar, yeni bir sözlük tasarlama sürecinde hangi kullanıcı kitlesine hitap edeceklerine, sözlüğün kapsam ve kullanım amaçlarının ne olduğuna bağlı olarak hangi niteliklere sahip olacağına karar vererek bu prensiplere göre uygulama aşamasına geçmelidirler.

Şimdiye dek alanyazında sözlük kullanıcılarına, özellikle de yabancı dil öğrenen bireylerin sözlük kullanımına yönelik görüşlerini ve tercihlerini içeren ve sözlükbilimin temel prensipleri ışığında yapılan çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Buradan hareketle araştırmanın amacı tüm dil düzeylerinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin, sınıf içinde ve dışında var olan sözlüklerin kullanımına yönelik amaç, görüş ve tercihlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanma amacı nedir?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlüklerle ilgili görüşleri nelerdir?
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük ortamlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlüklerin niteliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına yönelik tercihleri nelerdir?

Yöntem

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışmanın verileri 2020 yılı öncesinde toplanmıştır. Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun sorumlu yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir

akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrenci görüş anketi kullanılmıştır. Ölçme aracının geçerliliğini sağlayabilmek amacıyla üç alan ve iki yabancı dil uzmanının görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda, ilk etapta otuz bir madde ve üç temadan oluşan anketten iki madde çıkarılmıştır. Ölçme aracının güvenilirliği sağlamak amacıyla, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen beş öğrenciyle ön uygulama yapılmıştır. Daha sonra anket, öğrenci görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak uygulanmaya hazır hâle getirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Jagiellonian Üniversitesi (Polonya) Türkoloji bölümü (n=23), Gazi Üniversitesi (n=147) ve İstanbul Aydın Üniversitesi (n=162) Türkçe Öğretim, Uygulama ve Araştırma Merkezleri'nde (TÖMER) 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar yarıyılında öğrenim gören 332 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımları Tablo 2'deki gibidir:

Tablo 2.

Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	f
Kadın	153
Erkek	176
Diğer	3

Araştırmaya katılanların yaş aralıkları Tablo 3'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunu 14-24 yaş arası bireyler oluşturmaktadır:

Tablo 3.

Araştırmaya Katılanların Yaş Aralıkları

Yaş Aralığı	f
14-24	225
25-39	99
40 ≥	3

Araştırmaya, 61 ülkeden yabancı dil olarak Türkçe öğrenen katılımcılar dâhil olmuştur. Katılımcıların dağılımına bakıldığında en çok katılımın sırasıyla Suriye (61), Afganistan (38), Irak (29), Polonya (23), Filistin (19) ve İran (13) gibi ülkelerden olduğu görülmektedir. Tablo 3'te katılımcılara ait ayrıntılı bilgiler verilmektedir:

Tablo 4.

Araştırmaya Katılanların Uyrukları

Ülke	f	Ülke	f	Ülke	f	Ülke	f
İran	13	Çin	3	Somali	5	Komor Adaları	1
Kazakistan	6	Cezayir	5	Eritre	2	Çad	2

Özbekistan	2	Tacikistan	3	Beyaz Rusya	1	Kolombiya	1
Polonya	23	Ukrayna	1	Sudan	5	Arnavutluk	3
Türkmenistan	2	Irak	29	Cibuti	1	Kosova	1
Kırgızistan	2	Mısır	6	Sırbistan	3	Demokratik Kongo	1
Türkiye	2	Libya	3	Etiyopya	3	Uganda	2
Hindistan	3	Katar	2	Endonezya	4	Tayland	1
İsrail	3	Moritanya	2	Gürcistan	4	Gana	4
Filistin	19	Belarus	3	Gine	4	Malezya	1
Ürdün	9	Suudi Arabistan	2	Bangladeş	3	Kamerun	1
Suriye	61	Tunus	4	Zimbabve	2	Güney Sudan	1
Pakistan	4	Moğolistan	1	Hırvatistan	1	Nijerya	1
Lübnan	3	Yemen	8	Kongo	1	Diğer	4
Afganistan	38	Somali	5	Zambiya	1		
Fas	2	Orta Afrika Cumhuriyeti	2	Madagaskar	1		

Araştırmaya katılanların ana dilleri incelendiğinde Arapça (160), Farsça (36) ve Lehçe (23) dillerinin çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Bunları sırasıyla Türkmençe (11), Arnavutça (6), İngilizce (5) ve Fransızca (5) gibi diller takip etmektedir. Tablo 4'te katılımcıların ana dilleri verilmiştir:

Tablo 5.

Araştırmaya Katılanların Ana Dilleri

Ana dili	f	Ana dili	f	Ana dili	f	Ana dili	f
Arapça	160	Türkmençe	11	Kabile	1	Malayalamca	1
Farsça	36	Kırgızca	2	Darice	1	Keşmirce	1
Rusça	5	Türkçe	3	Amharca	3	Lingala	1
Kazakça	5	Çince	3	Fulanice	1	Tayca	1
Özbekçe	4	Tacikçe	2	Şona	2	Malayca	1
İngilizce	5	Ukraynaca	1	Peştuca	4	Dagbanice	2
Azerice	1	Belarusça	1	Svahili	1	Yoruba	1
Lehçe	23	Somalice	6	İspanyolca	1	Malagaşça	1
Kürtçe	4	Endonezce	4	Tonga	1	Diğer	4
Fransızca	5	Gürcüce	4	Komorca	1		
Urduca	4	Arnavutça	6	Sırpça	1		
Boşnakça	1	Tigrinyaca	1	Lugandaca	2		

Katılımcıların dil düzeyleri ise çeşitlilik göstermektedir. En büyük grubu 147 kişi ile C1 düzeyi öğrenciler oluştururken en küçük grubu ise 16 kişi ile A1 düzeyi öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların dil düzeyleri Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 6.

Araştırmaya Katılanların Dil Düzeyleri

Dil düzeyi	f	%
A1	16	4.8
A2	44	13.3
B1	76	22.9
B2	43	13.0
C1	147	44.3
Diğer	6	1.8

Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, sözlük kullanımına ilişkin amaç, görüş ve tercihlerin belirlenebilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası alanyazının taranması sonucunda oluşturulmuştur. İlk etapta 31 maddeden oluşan anket, üç alan ve iki yabancı dil uzmanının görüşü doğrultusunda, iki maddenin çıkarılmasıyla 29 maddeye indirilmiştir. Anket, derecelendirilmiş 3'lü likert şeklinde (Katılmıyorum 1; Kararsızım 2; Katılıyorum 3) ve üç bölümden oluşmaktadır. Anketteki temalar ve maddelerin dağılımları Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7.
Ankette Yer Alan Maddelerin Temalara Göre Dağılımı

Sözlük Kullanım Amacı	Sözlük Kullanımına Yönelik Görüşler	Sözlük Kullanım Tercihleri
1.a	5	3
1.b	6	4
1.c.	7	11
1.d.	8	12
1.e.	9	14
1.f.	10	15
1.g.	13	19
1.h.	16	23
1.i.	18	25
1.j.	20	26
2	21	27
17	22	
28	24	
	29	

Anketin giriş bölümünde katılımcıların cinsiyet, yaş, dil düzeyleri, ana dilleri ve bildikleri yabancı dillere ait bilgiler yer almaktadır. Birinci bölümde sözlük kullanım amacını tespit etmeye yönelik 3 madde yer almaktadır. İkinci bölüm, katılımcıların sözlük kullanımına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik 14 maddeden oluşurken, üçüncü bölümde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanım tercihlerini tespit etmeye yönelik 12 madde yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Katılımcıların sözlük kullanımına yönelik amaç, görüş ve tercihleri ile ilgili puanları SPSS 22 istatistik programıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular frekans (f) ve yüzde (%) analizine tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına yönelik amaç, görüş ve tercihleri belirlenmeye çalışılmış, söz konusu başlıklara yönelik veriler aşağıda verilmiştir.

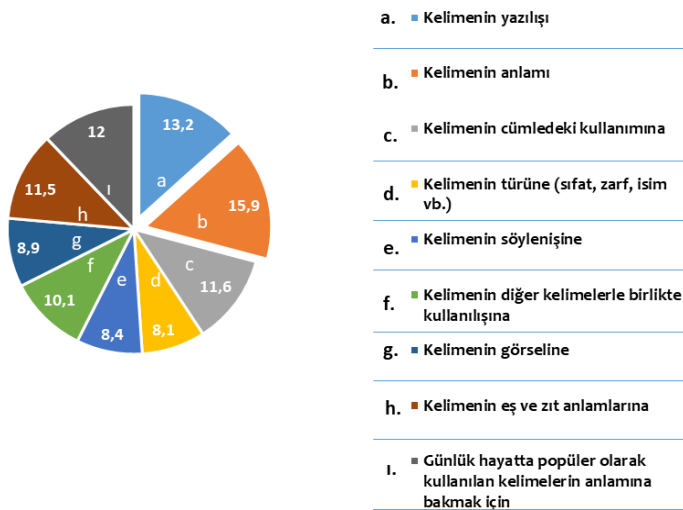
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Kullanırken Kelimelere Bakma Amaçlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere sözlük kullanırken genellikle kelimelerle ilgili nelere baktıkları sorulmuş ve elde edilen veriler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8.
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Kullanırken Kelimelere Bakma Amaçları

Amaçlar	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%
Kelimenin yazılışını öğrenmek	48	14.5	46	13.8	237	71.6
Kelimenin anlamını öğrenmek	14	4.2	31	9.4	284	86.3
Kelimenin cümle içindeki kullanımına bakmak	51	15.5	71	21.6	206	62.8
Kelimenin türünü (sıfat, zarf, isim vb.) öğrenmek	101	30.8	84	25.6	144	44.0
Kelimenin telaffuzunu öğrenmek	87	26.6	90	27.5	150	45.8
Kelimenin diğer kelimelerle birlikte kullanılmasına bakmak	62	18.9	86	26.2	180	54.8
Kelimenin görseline bakmak	74	22.4	96	29.1	159	48.3
Kelimeyle eş ve zıt anlamlı kelimeleri öğrenmek	51	15.5	72	21.9	205	62.5
Günlük hayatta popüler olarak kullanılan kelimelerin anlamına bakmak	36	10.9	79	24.0	214	65.0

Tablo 8'e göre yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler, sözlüklere çoğunlukla kelimelerin anlamlarını (%86.3) ve yazılışlarını (%71.6) öğrenmek amacıyla başvurumaktadırlar. Sözlükleri günlük hayatta popüler olarak kullanılan kelimelerin anlamına bakmak için kullananların oranı %65 iken, kelimelerin cümle içinde kullanımına bakmak için kullananların oranı %62.8'dir. Buna karşılık kelimenin görseline (%48.3), kelimenin söylenişine (%45.8) ve kelimenin türüne (%44) bakmak için sözlüğe başvururum maddelerine "katılıyorum" diyenlerin oranı "katılmıyorum" cevabına göre daha yüksek olsa da bu oran maddelere verilen cevapların geneline kıyasla düşüktür. Sözlük kullanırken kelimelere bakma amaçlarına ilişkin olarak verilen cevapların grafiği şu şekildedir:

Şekil 1. Sözlük Kullanırken Kelimelere Bakma Amaçlarına Yönelik Olarak Verilen Cevapların Dağılımı

Yukarıdaki grafik katılımcıların sözlük kullanırken kelimelere bakma amaçları başlığı altında, ağırlıklı olarak verilen cevapların genel dağılımının istatistiğini göstermektedir. Buna göre katılımcılar sözlüklere öncelikle kelimenin anlamı (%15.9) ve yazılışına (%13.2) bakmak amacıyla başvurumaktadırlar. Bunları sırasıyla; günlük hayatta popüler olarak kullanılan kelimelerin anlamına bakmak (%12), kelimelerin cümledeki kullanımına bakmak (%11.6), kelimenin eş ve zıt anlamına bakmak (%11.5), kelimenin diğer kelimelerle birlikte kullanımına bakmak (%10.1), kelimenin görseline bakmak (%8.9), kelimenin söylenişine bakmak (%8.4) ve kelimenin türüne bakmak (%8.1) ifadeleri takip etmektedir.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlüklerle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sözlük kullanımına, sözlük ortamlarına ve sözlüklerin taşınması gereken özelliklere ilişkin sorulara verdiği cevaplar sunulmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Aşağıdaki tabloda katılımcıların sözlük kullanımı konusundaki maddelere verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 9.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Kullanımına Yönelik Görüşleri

Sözlük Kullanımına Yönelik Görüşler	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%
Sözlük kullanmak kelime hazinemini zenginleşmesini sağlar.	40	12.3	78	24.0	207	63.6
Türkçeyi öğrenenler için yeterli sayıda ve çeşitlilikte sözlük vardır.	148	45.5	108	33.2	68	20.9
Yabancı dil öğrenirken sözlük kullanmanın çok faydalı olduğunu düşünüyorum.	25	7.6	42	12.8	260	79.5
Sözlük kullanmayı hiç sevmem.	209	64.7	54	16.7	60	18.5

Araştırmadan elde edilen veriler, katılımcıların büyük bir bölümünün dil öğrenme sürecinde sözlük kullanmayı çok faydalı bulduğunu (%79.5) göstermektedir. Anket sorularına cevap veren öğrenciler, çoğunlukla sözlük kullanımının kelime hazinesini zenginleştirdiğini düşünmekte (%63.6) ancak bununla birlikte, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yeterli sayıda ve çeşitlilikte sözlük olmadığını ifade etmektedirler. “Sözlük kullanmayı hiç sevmem.” ifadesine katılımcıların %64.7’sinin “katılmıyorum” cevabını vermesiyle, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin, sözlük kullanımına yönelik olumlu bir tutuma sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük ortamlarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Basılı, çevrim içi ya da elektronik sözlerle ilgili olarak katılımcılara sorulan sorulardan elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 10.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Ortamlarına Yönelik Görüşleri

Sözlük Ortamlarına Yönelik Görüşler	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%
Basılı sözlük kullanırken kelimeleri hızlıca bulurum.	115	35.1	85	25.9	127	38.8
Basılı sözlüklerin kullanışlı olduğunu düşünüyorum.	125	38.4	87	26.7	113	34.7
Basılı sözlüklerin gelecekte de kullanılacağını düşünüyorum.	95	29.0	95	29.0	137	41.8
Basılı sözlük kullanmak zaman kaybına yol açar.	104	31.8	94	28.7	129	39.4
Çevrim içi veya elektronik sözlük kullanırken kelimeleri hızlıca bulurum.	29	8.8	48	14.6	250	76.4
Çevrim içi veya elektronik sözlüklerin basılı sözlüklere göre daha faydalı olduğunu düşünüyorum.	93	28.4	81	24.7	153	46.7
Çevrim içi veya elektronik sözlüklerin basılı sözlüklere göre taşıma ve kullanım açısından daha pratik olduğunu düşünüyorum.	46	14.0	89	27.2	192	58.7

Tablo 10 incelendiğinde “Basılı sözlük kullanırken kelimeleri hızlıca bulurum.” ifadesine katılanların oranı %38.8 iken, “Çevrim içi veya elektronik sözlük kullanırken kelimeleri hızlıca bulurum” ifadesine verilen cevabın %76.4 olduğu görülmektedir. Aynı zamanda basılı sözlüklerin kullanışlı olduğunu düşünenlerin oranı %34.7 iken bu görüşe katılmayanların oranı %38.4’tür. Buna karşılık çevrim içi veya elektronik sözlüklerin basılı sözlüklere göre daha faydalı olduğunu düşünenlerin oranı %46.7’dir. Katılımcıların %58.7’si çevrim içi veya elektronik sözlüklerin, basılı sözlüklere göre taşıma ve kullanım açısından daha pratik olduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcılar, basılı sözlük kullanmanın zaman kaybına yol açtığını ve basılı sözlüklerin yeterince kullanışlı olmadığını belirttikleri de bu sözlüklerin gelecekte kullanılacağını düşünmektedirler.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlüklerin niteliklerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Bu başlık altında katılımcıların sözlüklerde görülebilen bazı niteliklere ilişkin maddelere verdikleri cevaplar incelenmiştir. Tek dilli ve iki dilli olma özelliğinin, “katılımcıların sözlük tercihleri” temasında değerlendirilmesi nedeniyle bu başlık içerisinde yer verilmemiştir. Sözlük niteliği ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 11. *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlüklerin niteliklerine yönelik görüşleri*

Sözlük Niteliklerine Yönelik Görüşler	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%
Sözlük kullanırken kelimelerin görsel öğelerle (resim, illüstrasyon vb.) desteklenmesi, onları anlamamı kolaylaştırır.	26	7.9	65	19.8	236	72.1
Görsellerle desteklenen sözlükler daha öğreticidir .	29	8.8	77	23.5	221	67.5
Sözlüğün kendi içinde bölümlere ayrılmış olması (aile, iş, arkadaş çevresi, spor vb. temalar) kelimeleri daha hızlı öğrenmemi sağlar.	31	9.4	88	26.9	208	63.6
Sözlüğün kendi içinde bölümlere ayrılmış olması (aile, iş, arkadaş çevresi, spor vb.) kelimeleri daha kalcı bir şekilde öğrenmemi sağlar.	65	20.0	85	26.1	179	55.0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu sözlükte yer alan maddelerin görsel öğelerle desteklenmesinin, anlam oluşturma sürecini olumlu yönde etkilediğini (%72.1) ve görsellerle desteklenen sözlüklerin daha öğretici olduğunu (%67.5) düşünmektedirler. Katılımcılar kendi içerisinde temalara (*aile, ev, iş, spor vb.*) ayrılmış sözlüklerin Türkçe kelimeleri daha hızlı (%63.6) ve kalıcı (%55) şekilde öğrenmeyi sağladığı görüşüne çoğunlukla katılmaktadırlar.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Kullanım Tercihlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında sözlük kullanımı konusunda katılımcıların tercihlerini belirlemek amacıyla oluşturulan maddelere verilen cevaplar doğrultusunda ulaşılan bulgular yer almaktadır. Elde edilen veriler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözlük Kullanım Tercihleri

Sözlük Kullanım Tercihleri	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%
Sınıfta basılı sözlük kullanıyorum.	172	52.5	49	14.9	106	32.4
Sınıf dışında (evde, kafede vb.) basılı sözlük kullanıyorum.	132	40.3	50	15.2	145	44.3
Sınıfta çevrim içi veya elektronik sözlük kullanıyorum.	50	15.2	51	15.5	226	69.1
Sınıf dışında (evde, kafede vb.) çevrim içi veya elektronik sözlük kullanıyorum.	34	10.3	37	11.3	256	78.2
Bilmediğim bir kelime ile karşılaştığımda ilk olarak sözlüğe bakmak yerine birisine sorarım.	65	19.8	103	31.4	149	45.5
Sözlüklere cep telefonu veya tablet gibi cihazlardan erişmeyi tercih ederim.	31	9.4	73	22.3	222	67.8
Türkçe öğretimi için hazırlanmış sözlükler olmadığı için diğer diller için hazırlanmış sözlüklerden faydalanyorum.	54	16.5	90	27.5	180	55.0
Tek dilli (Örn: Türkçe-Türkçe) sözlükleri, iki dilli sözlüklere göre daha yararlı buluyorum.	98	29.9	110	33.6	113	34.5
İki dilli (Örn: Türkçe-Arapça) sözlükleri, tek dilli sözlüklere göre daha yararlı buluyorum.	58	17.7	55	16.8	211	64.5

Elde edilen bulgulara göre basılı sözlük kullandıklarını söyleyen katılımcılar, bu sözlükleri sınıf dışında (% 44.3) kullanmayı tercih etmektedirler. Sınıfta basılı sözlük kullanmayı tercih edenlerin oranı ise % 32.4’tür. Sınıfta çevrim içi veya elektronik sözlük kullandıklarını belirten katılımcıların oranı %69.1 iken sınıf dışında bu sözlükleri kullandıklarını ifade edenlerin oranı %78.2’dir. Bu veriler yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sınıf içinde ve dışında çoğunlukla çevrim içi veya elektronik sözlük kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %34.5’i tek dilli sözlükleri, %64.5’i iki dilli sözlükleri kullanmayı tercih etmektedir. Genel olarak sözlük kullanım tercihleri başlığı altında, katılımcıların büyük çoğunluğu (%45.5) bilmedikleri bir kelime ile

karşılaştıklarında, ilk olarak sözlüğe bakmak yerine kelimenin anlamını birisine sorduklarını ifade etmektedirler. Ankete katılanların %67.8'i sözlüklere, cep telefonu veya tablet gibi teknolojik cihazlardan erişmeyi tercih etmektedirler. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu (%55) “*Türkçe öğretimi için hazırlanmış sözlükler olmadığı için diğer diller için hazırlanmış sözlüklerden faydalanyorum.*” ifadesine katılmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin basılı ve çevrim içi sözlük tercihlerine bağlı olarak kullandıkları sözlükler Tablo 13’te gösterilmiştir:

Tablo 13.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Tercih Ettikleri Basılı, Çevrim İçi veya Elektronik Sözlükler

14. Genelde basılı olan şu sözlükleri kullanırım:			
	<i>f</i>		<i>f</i>
Cambridge	63	Collins	9
Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük	138	Macmillan	9
Oxford	113	Longman	29
Red House	19	Diğer: Merriam Webster (5), Wiedza powszechna słownik Lehçe-Türkçe sözlük (8), PONS (2), Türkçe-Gürcüce Sözlük (1), Türkçe-Çince Sözlük (1), Türkçe-Amharca Sözlük (1)	
15. Genelde çevrim içi veya elektronik şu sözlükleri kullanırım:			
	<i>f</i>		<i>f</i>
Red House	6	Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük	107
Tureng.com	62	Longman	6
Cambridge	23	Google Çeviri	242
Macmillan	2	Google Görseller	35
Oxford	63	Yandex Çeviri	3
Collins	3	Diğer: Sesli Sözlük (9), Merriam Webster (2), Kubbealtı Lügat (1), Lingea (2), Vikisözlük (1), Wikipedia (3)	

Katılımcıların basılı sözlük kullanım tercihlerine bakıldığında birinci sırayı, *Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğünün* (*f*: 138) aldığı görülmektedir. Bunu *Oxford İngilizce-Türkçe Sözlük* (*f*: 113) takip etmektedir. İki dilli sözlüklerden *Cambridge* (*f*: 63), *Red House* (*f*: 19), *Longman* (*f*: 29), *Macmillan* (*f*: 9) ve *Collins* (*f*: 9) de tercih edilen sözlükler arasındadır. Ankette “diğer” kategorisinde yer verilen ve katılımcılar tarafından kodlanan sözlükler arasında ise *Merriam Webster* (*f*: 5), *PONS* (*f*: 2), *Türkçe-Gürcüce Sözlük* (*f*: 1), *Türkçe-Çince Sözlük* (*f*: 1), *Türkçe-Amharca Sözlük* (*f*: 1) ve daha çok Polonyalı öğrenciler tarafından kullanılan *Wiedza powszechna słownik Lehçe-Türkçe sözlük* (*f*: 8) yer almaktadır. Tercih edilen basılı sözlükler arasında çoğunlukla İngilizce veya diğer dillerin öğretimi için tasarlanmış olan iki dilli sözlüklerin olması dikkat çekicidir.

Ankete katılanların çevrim içi ve elektronik sözlük tercihleri basılı sözlük kullanımına göre daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu *Google Çeviri* (*f*: 242) kullandıklarını ifade etmektedirler. İkinci sırada ise *Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük* (*f*: 107) gelmektedir. Genellikle İngilizcenin öğretiminde kullanılan ve iki dilli sözlükler olan *Tureng* (*f*: 62), *Oxford* (*f*: 63), *Cambridge* (*f*: 23), *Longman* (*f*: 6), *Red House* (*f*: 6), *Macmillan* (*f*: 2) ve *Collins* (*f*: 3) de tercih edilen sözlükler arasındadır. Çevrim içi olarak tercih edilen sözlüklerin büyük çoğunluğunun, diğer dillerin öğretimi için tasarlanmış sözlükler olması

“Türkçe öğretimi için hazırlanmış sözlükler olmadığı için diğer diller için hazırlanmış sözlüklerden faydalanıyorum.” (%55) ifadesine verilen cevapları destekleyici niteliktedir. Ankette “diğer” kategorisinde yer verilen sözlükler arasında ise *Sesli Sözlük* (f: 9), *Merriam Webster* (f: 2), *Kubbealtı Lugât* (f: 1), *Lingea* (f: 2), *Vikisözlük* (f: 1), *Wikipedia* (f: 3) yer almaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bir dili konuşabilmek için gerekli olan temel ve en önemli unsur gelişmiş bir söz varlığıdır. Söz varlığının geliştirilmesi sürecinde, öğrencilerin yeni kelime bilgisi edinirken en çok kullandıkları öğrenme araçlarının başında sözlükler gelmektedir. Sözlük kullanımı sayesinde öğrenciler, hem kelimeleri kendi bağlamları hem de konuşma ve yazma başta olmak üzere dilin temel beceri alanları içerisinde kullanmayı öğrenir. Bu nedenle dil öğretimi için sözlük hazırlanırken kullanıcının dikkate alması ve onun ihtiyaçlarına cevap verilebilmesi son derece önemlidir. Bu da ancak kullanıcı davranışlarını, tercihlerini ve görüşlerini belirlemekle mümkün olabilmektedir. Aşağıda yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımına yönelik amaç, görüş ve tercihlerinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar yorumlanarak birtakım önerilere yer verilmiştir:

Elde edilen bulgular ışığında, katılımcıların büyük bir bölümünün, Türkçe öğrenirken bilinmeyen kelimeleri bulmak için sözlüklere başvurduğu ve sözlük kullanmayı çok faydalı buldukları tespit edilmiştir. Bu sonuç sözlüklerin, hâlen dil öğretiminin önemli bir aracı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte öğrenciler, bilmedikleri bir kelimeyle karşılaştıklarında öncelikle sözlüğe bakmak yerine başka birisine sorma yolunu tercih etmektedirler. Bu sonuç, Özbay ve Melanlıoğlu'nun (2013) *Türkçe Öğrenen Yabancıların Sözlük Kullanma Becerileri Üzerine Bir Araştırma* isimli çalışmasından elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Öğrenci açısından kelimeyi sözlükten arayıp bulmak yerine, öğretmene veya bir arkadaşına sormak daha kolay ve pratik bir yol olarak görülebilmektedir. Ancak bu durumun gerek dersin akışında gerekse diğer öğrencilerin dersi takibinde birtakım aksamalara yol açabilmesi, sözlük kullanım alışkanlığının öğrencilere kazandırılmasını gerekli kılmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanırken kelimelere bakma amaçlarına ilişkin cevaplarının dağılımı incelendiğinde, kelimenin anlamına ve yazılışına bakmanın ilk sırada yer aldığı, kelimenin türü, eş ve zıt anlamlarına bakmak gibi amaçların bunları takip ettiği belirlenmiştir. Bu da Türkçe öğrenenlerin, ilk başta kelimeyi tanıma ve anlam oluşturmaya odaklandığına, daha sonra kelimeye yönelik detaylı bilgi edindiklerine işaret etmektedir.

Sözlük ortamlarına yönelik görüşler bağlamında öğrencilerin önemli bir kısmı, çevrim içi veya elektronik sözlükleri basılı sözlüklerden daha faydalı ve kullanışlı bulduklarını belirtmektedirler. Katılımcılar çevrim içi veya elektronik sözlüklerin, basılı sözlüklere göre taşıma, kullanım ve kelimeleri daha hızlı bir şekilde bulma gibi konularda daha pratik olduğunu düşünmekte, basılı sözlük kullanımının zaman kaybına yol açtığını ifade etmektedirler. Ayrıca sözlük kullanım tercihleri boyutunda da katılımcılar, sözlüklere cep telefonu veya tablet gibi cihazlardan erişmeyi tercih etmektedirler. Bu sonuçlar, Kardeş'in (2016) *Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin*

sözlük kullanma tutum ve alışkanlıkları üzerine bir araştırma isimli çalışmasından elde ettiği, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin büyük çoğunluğunun akıllı telefonları ve sözlük yazılımlarını sıkça başvurmasına ilişkin sonuçla örtüşmektedir. Bütün bu veriler ışığında, günümüz bilgisayar ve internet teknolojisinin gelişiminin bir sonucu olarak öğrenme biçimlerinin değişmesiyle birlikte, yabancı dil öğrenenlerinin sözlük kullanım tercihlerinin de değişmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu açıdan elektronik ve çevrim içi sözlüklerin, basılı sözlüklere göre daha üst bir kaynak oldukları söylenebilir (Jackson, 2016). Elektronik ve çevrim içi sözlüklerde hızlı bir şekilde kelime araması yapabilme, bilgi depolama konusundaki sınırsızlık ve kullanıcı dostu ara yüzler, bu üstünlüğü sağlayan etkenlerin başında gelmektedir.

“Sözlük niteliklerine yönelik görüşler” alt başlığında katılımcılar, kendi içerisinde temalara (aile, ev, iş, spor vb.) ayrılmış sözlüklerin Türkçe kelimeleri daha hızlı ve kalıcı şekilde öğrenmeyi sağladığını belirtmektedirler. Ayrıca katılımcılar, sözlükte yer alan maddelerin görsel öğelerle desteklenmesinin, anlam oluşturma sürecini olumlu yönde etkilediğini (%72.1) ifade etmektedirler. Özellikle görseller, yabancı dil öğretiminde oldukça kullanışlı materyallerdir. Görseller aracılığıyla birey, kavramlara dair yorumları ve çelişkileri netleştirmekte, birbirleriyle ilişkilendirmekte ve bu sayede dil öğrenmeyi daha somut, etkili, ilginç, ilham verici, anlamlı ve canlı hâle getirmektedir (Baguila, 2005). Sözlüklerin kendi içerisinde konu alanlarına göre temalara ayrılması ise kavramların zihinde gruplanmasına olanak vermekte ve öğrenmenin kalıcılığına katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde derse yardımcı birer materyal olarak özellikle başlangıç aşamasında A1 ve A2 düzeyinde görsel ve tematik sözlüklerin hazırlanması gerekmektedir.

“Sözlük kullanım tercihleri” alt başlığında yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sınıf içinde ve dışında çoğunlukla çevrim içi veya elektronik sözlük kullanmayı tercih ettikleri saptanmıştır. Basılı sözlük kullanmayı tercih edenler ise bu sözlükleri, daha çok sınıf dışında (ev, ofis vb.) kullandıklarını belirtmektedirler. Sözlüğün diline göre bakıldığında, katılımcıların çoğunluğu iki dilli sözlükleri daha yararlı bulmaktadır. Ancak tanımları ve örnekleme biçimleriyle farklılaşan bu sözlüklerin hangisinin öğrenci açısından daha faydalı olduğu tartışma konusudur. Atkins ve Knowles (1990)’a göre yabancı dil öğrenen bireylerin %75 gibi büyük bir çoğunluğu iki dilli sözlüklere başvurmaktadır ancak bu durum iki dilli sözlüklerin öğrenciler için daha faydalı olduğu anlamına gelmemektedir. Buna karşın tek dilli sözlükler, kelimelere dair daha detaylı ve net bilgiler sunmaktadır. İki dilli bir sözlükte, tek kelimelik basit bir çeviri bile, iki dil arasında anlamsal uyumsuzluklar söz konusu olduğunda yanıltıcı olabilir (Laufer & Melamed, 1994). Bu nedenle iki dilli sözlüklerin öğrenciler açısından daha tercih edilebilir olduğu ancak tek dilli sözlüklerin daha yararlı olduğu söylenebilir.

“Sözlük kullanımına yönelik görüşler” alt başlığında elde edilen bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğu, sözlük kullanımının kelime hazinesini zenginleştirdiğini düşünmektedir. Ancak bununla birlikte, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yeterli sayıda ve çeşitlilikte sözlük olmadığını da belirtmektedirler. Katılımcıların sözlük tercihleri de bu sonucu destekler niteliktedir. Buna göre yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin büyük bir kısmı basılı veya çevrim içi fark etmeksizin genel sözlükler (Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, Sesli

Sözlük vb.), çeviri programları (Google Çeviri, Yandex Çeviri vb.) veya diğer diller için tasarlanmış ve çoğunlukla iki dilli sözlükleri (Oxford, Cambridge, Longman, Tureng vb.) kullanılmaktadır. Bu durum, öğrencilerin bilgi seviyesi ve öğrenim aşamalarına uygun olarak hazırlanmış, ana dili konuşucularını hedef alan ve genel sözlüklerden farklı özellikte olan öğrenci sözlüklerinin hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında sözlüklerin çeşitlendirilmesi ve özellikle başlangıç düzeyindeki sözlüklerin madde başı kelimelere ait görselleri içermesi, kelime bilgisinin belleğe kaydedilmesi ve düzenlenmesine imkân tanıyan tematik bir yapıda olması ve çevrim içi veya elektronik sürümlerinin hazırlanması yararlı olacaktır. Ayrıca sözlük hazırlama sürecinde Yunus Emre Enstitüsü, Türkçe öğretim merkezleri ve TİKA gibi kurumlar, akademisyenler ve alan uzmanlarıyla işbirliği içerisinde çalışılmalıdır. Sözlükbilimin temel prensiplerine ve derlem dilbilim alanına hâkim uzman araştırmacıların ve öğreticilerin katkılarıyla hazırlanacak olan ve öncelikli amacı öğrenciler olan sözlükler sayesinde dilin en temel unsuru olan söz varlığının kazandırılması ve geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışmanın verileri 2020 yılı öncesinde toplanmıştır. Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun sorumlu yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil (Ana çizgileriyle dilbilim)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aslan, E. (2016). Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğü üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 534-544.
- Atkins, B.T., & Knowles F.F. (1990). *Interim report on the EURALEX/ AILA research project into dictionary use*. Retrieved August 14, 2019, from <https://euralex.org/publications/interim-report-on-the-euralex%D0%B0il%D0%B0research-project-into-dictionary-use/>
- Atkins, B.T., & Rundell, M. (2008). *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford University Press.
- Bagulia A. M. (2005). *Modern education: audio-visual aids*. Anmol Pub.
- Bergenholtz, H. (2013). Sözlük Nedir? Çev. Ezgi Aslan, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 10, 21-34.
- Bergenholtz, H., & Tarp, S. (2003). Two opposing theories: on h.e. wiegand's recent discovery of lexicographic functions. *Hermes, Journal of Linguistics* 31, 171-196.
- Golynskaia, A. (2017). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde tek dilli öğrenci sözlüğü: Model, yöntem ve ilkeler* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Hartmann, R. K., & James, G. (2002). *Dictionary of lexicography*. Routledge.
- İnce, H. G. (2006). *Türkçede kelime öğretimi* [Yüksek lisans tezi]. Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

- Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime giriş*. (M. Gürlek ve E. Patat Çev.). Kesit Yayınları.
- Kardaş, D. (2016). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin sözlük kullanma tutum ve alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 507-519.
- Laufer, B., & Melamed, L. (1994). Monolingual, bilingual and 'bilingualised' dictionaries: which are more effective, for what and for whom? *EURALEX European Association for Lexicography*, 565-576.
- Özbay, M., & Melanlioğlu, D. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların sözlük kullanma becerileri üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 1(1), 13-23.
- Svensén, B. (2009). *A handbook of lexicography (The theory and practice of dictionary-making)*. Cambridge University Press.
- Trippel, T. (2010) *Representation formats and models for lexicons. linguistic modeling of information and markup languages: contributions to language technology*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-90-481-3331-4>
- Türk Dil Kurumu (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 2 Temmuz 2019 tarihinde alındı.
- Yüksekkaya, Y. (2001). Avrupa'daki modern sözlük araştırmaları ve bu araştırmaların Türk metasözlükçülüğüne yansımaları. *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri*, 207-234.

Extended Abstract

Dictionaries are defined as works that define and explain the words and phrases used in a language or in a certain age, in alphabetical order, and give their equivalents in other languages (TDK, 2019), but they have a function beyond this. It is possible to say that dictionaries are valuable treasures that contain life styles, traditions and perceptions of the universe, as well as giving the definitions, samples, spelling, grammar, origin and pronunciation of the words in the vocabulary of a general or specific field of the language. Lexicographical research has four different fields of study: dictionary usage research, dictionary criticism research, lexicography history research and systematic dictionary research (Wiegand, 1999, as cited in Yüksekaya 2001). As a lexicographical reference work, all dictionaries consist of three basic components: megastructure, macrostructure and microstructure (Hartmann & James, 2002; Svensén, 2009). The megastructure is the name given to all the structures (instruction, content, heading, etc.) included by the different parts of the dictionary. The macrostructure is the arrangement of all dictionary entries in the form of tree structures or lists. The microstructure is divided into two as formal and semantic as the smallest unit of the macrostructure. While the formal part is spelling, pronunciation, grammar knowledge and vocabulary knowledge, the semantic part is definition, origin information, usage tag, sample and cross reference (Aslan, 2016: 124). In addition to these, there is also a view that expresses the mesostructure, which expresses the relationship between dictionary items, as one of the basic structures (Trippel, 2010: 166). Although these components are important for dictionary developers, dictionaries should not be considered independently of their users. One of the most important developments in lexicology in recent years is the focus on the user perspective. This means recognizing that users have different

reasons to use a dictionary and that the dictionary can respond to it (Hartmann & James, 2002: 8). According to the Contemporary Theory of Lexicographic Functions, lexicographers and dictionary developers should examine human activities in order to identify possible needs that can be met through a dictionary. Until now, there are almost no studies in the literature that include the opinions and preferences of dictionary users, especially those who learn foreign languages, about the use of the dictionary and in the light of the basic principles of lexicography. In this context, the aim of the current study is to examine the purposes, views and preferences of those who learn Turkish as a foreign language at all language levels, regarding the use of dictionaries in and outside the classroom.

In the current study employing the survey model, a student opinion questionnaire developed by the researchers was used as the data collection tool. In order to ensure the validity of the measurement tool, the opinions of three field experts and two foreign language experts were sought. In light of the expert opinions, two items were removed from the questionnaire, which initially consisted of thirty-one items and three themes. In order to ensure the reliability of the measurement tool, a piloting was performed on five students who were learning Turkish as a foreign language. Then, the required corrections were made on the basis of the student opinions and thus the questionnaire was finalized. The study group of the current research is comprised of a total of 332 students attending the Turcology Department in Jagiellonian University (Poland) (n=23), the Turkish Teaching, Application and Research Centres (TÖMER) of Gazi University (n=147) and Istanbul Aydın University (n=162) in the fall and spring terms of the 2018-2019 academic year. In the study, descriptive statistical methods were used. The participants' scores related to their purposes, opinions and preferences concerning dictionary use were analyzed in SPSS 22 program package. Frequency (*f*) and percentage (%) analyses were conducted on the collected data and then they were interpreted.

In light of the findings obtained, it was determined that most of the participants used dictionaries to find unknown words while learning Turkish and found it very useful to use dictionaries. This result shows that dictionaries are still an important tool of language teaching. However, when students encounter a word they do not know, they prefer to ask someone else instead of first looking up the dictionary. When the distribution of the responses of those who were learning Turkish as a foreign language regarding their purpose for looking up words while using a dictionary was examined, it was determined that looking up the meaning and spelling of the word is the primary purpose of using a dictionary, followed by the type of the word and its synonym and antonym. This indicates that learners of Turkish as a foreign language first focus on recognizing and understanding the word, and then acquiring detailed information about the word. In the context of the opinions about dictionary media, a significant portion of the students stated that they find online or electronic dictionaries more useful than printed dictionaries. Participants think that online or electronic dictionaries are more practical in terms of handling, using and finding words faster than printed dictionaries, and that using printed dictionaries causes a waste of time. In addition, in terms of dictionary usage

preferences, the participants were found to prefer to access dictionaries via mobile phones or tablets.

In light of the results obtained in the study, it can be suggested that dictionaries should be diversified and especially beginner-level dictionaries should contain images of words, have a thematic structure that allows storing and organizing the vocabulary knowledge, and that online or electronic versions of dictionaries should be prepared. In addition, during the dictionary preparation process, institutions such as Yunus Emre Institute, Turkish teaching centres and TIKA should work in cooperation with academicians and field experts. It will be possible to teach and develop vocabulary, which is the most basic element of the language, through dictionaries, which will be prepared with the contributions of expert researchers and instructors who are familiar with the basic principles of lexicography and the field of corpus linguistics.